

MISAD KATALIN

Comenius Egyetem, Pozsony
katarina.misadova@uniba.sk

A NYELVVÁLTOZATOK SZEMLELTETÉSE A SZLOVÁKIAI MAGYAR TANNYELVŰ ISKOLÁK ANYANYELVTANKÖNYVEIBEN¹

1. Bevezetés

A kisebbségben élő magyar beszélőközösségek számára az anyanyelvhasználat egyik legfontosabb színtere a magyar tannyelvű iskola. Szlovákiában az anyanyelvű oktatási intézményeket látogató tanulóknak többnyire lehetőségük nyílik arra, hogy a természet- és társadalomtudományok alapszókincsét anyanyelvükön sajátítsák el, a középiskolában anyanyelvükön érettségiző fiatalok jelentős része azonban szlovák felsőoktatási intézményben folytatja tanulmányait, míg másik része munkába áll. Akár az egyik, akár a másik lehetőséget választják, anyanyelvük használatára a továbbiakban már csak korlátozott mértékben lesz módjuk.

A fentiek ismeretében magától értetődőnek tűnik, hogy a kisebbségi helyzetben folyó anyanyelvoktatás céljai között első helyen iskolatípustól függetlenül az anyanyelvi dominancia elérése és megőrzése, valamint az anyanyelv köznyelvi változatának elsajátíttatása szerepel. De vajon figyelembe veszik-e a pedagógusoknak útmutatóként szolgáló oktatási dokumentumok – a kerettanterv, az anyanyelvi tanmenetek – és a hozzájuk igazodó anyanyelvtankönyvek, hogy a kisebbségi magyar iskolát látogató tanulók kétnyelvű beszélőközösségben, emellett túlnyomórészt nyelvjárási közegben élnek, ahol anyanyelvként egy, a többségi nyelv hatása alatt álló nyelvváltozatot sajátítottak el, s hogy a legtöbb magyar nyelvű kommunikációs helyzetben ezt a változatot használják?

A tanulmány éppen ezért azt vizsgálja, milyen szemléleteket követve dolgozzák fel a szlovákiai magyar tannyelvű alap- és középiskolák számára készült anyanyelvtankönyvek a nyelvi változatosság kérdését, különös tekintettel a tanulók anyanyelvének területi és kontaktusváltozataira.

1 A tanulmány alapjául szolgáló kutatások az APVV-17-0254 számú *Jazykové a komunikačné problémy na Slovensku a ich manažment* c. projekt, az 1/0272/17. számú *Preklad, kultúra, hybridita a polylingvizmus v kontexte maďarskej literárnej vedy a lingvistiky* c. Vega-projekt, valamint a Fórum Kisebbségkutató Intézet keretében működő Gramma Nyelvi Iroda kutatási terve alapján folytak a pozsonyi Comenius Egyetem BTK Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén (Comenius University, Faculty of Arts, Department of Hungarian Language and Literature).

2. A nyelvjárások megjelenítése a vizsgált tankönyvekben

A nyelvjárások témakörét az alapiskolában a kilencedik osztály, a gimnáziumokban és szakközépiskolákban a második osztály számára készült tankönyv tárgyalja. A vizsgált segédletek csak részben igazodnak a vonatkozó oktatási dokumentumokban megfogalmazott tartalmi követelményekhez, melyek az alapiskola számára a tájszavak, a középiskolák számára pedig a szókészlet nyelvjárási elemei kulcsfogalmak köré épülő ismereteket jelölik meg elsajátítandó tananyagként. Nyelvünk területi változatainak bemutatásánál mind az alap-, mind a középiskolai tankönyv definícióval kezdi, miközben az előbbi egy mára korszerűtlenné vált középiskolai tankönyvi forrásból kölcsönzi azt (vö. Misad 2014: 123, 2016a: 475, 2016b: 7, 2017: 37):

- (1) A szókészlet csoportosításának egyik szempontja az is lehet, hogy a nyelvet beszélők az ország mely részén élnek – vagyis földrajzi elhelyezkedésük szerint. Az egy-egy földrajzi területre jellemző nyelvváltozatot nyelvjárásnak nevezzük. A szavakat az egyes területeken a köznyelvitől eltérő módon használják. Ez a különbözőség lehet csupán kiejtésbeli módosulat, de lehet egy teljesen különböző, más területeken teljesen ismeretlen szó is (Bolgár – Bukorné Danis 2012: 21).

A középiskolai tankönyv ezzel szemben a szerzőpáros magyarországi tagjának az anyaországban megjelent segédletéből emeli át a definíciót, mely megegyezik a Magyar nyelv című kézikönyv nyelvjárásokkal foglalkozó fejezetében található általános meghatározással (vö. Kiss 2006: 518, Uzonyi Kiss 2009: 125):

- (2) Nyelvjárásnak az adott nyelv azon változata tekinthető, amely a nyelvterület csak egy részén használatos (Uzonyi Kiss – Csicsay 2012: 68).

A továbbiakban mindkét vizsgált tankönyv csoportosítja a nyelvjárásokat. Az alapiskolai ezúttal is egy korábbi felosztást tesz közzé, melyben a székely és a palóc dialektushoz rövid magyarázatot is fűz:

- (3) A magyar nyelv legnagyobb nyelvjárási területei a következők: a nyugat-magyarországi, a dunántúli, a dél-magyarországi, a mezőségi, a palóc, a tiszai és a székely (Románia bizonyos területén élő magyarok nyelvjárása). A palóc nyelvjárás Magyarország északi részén használt nyelvjárás, mely átnyúlik a határon Szlovákia déli területeinek nagy részére (Bolgár – Bukorné Danis 2012: 21).

A középiskolai segédlet ugyan nem a törzstananyagban, hanem csak kiegészítő adalékként, de ismételten a korszerű dialektológiai munkákra támaszkodó magyarországi forrástankönyv szerint nevezi meg a mai magyar nyelvjárási régiókat (vö. Kiss 2006: 519–527; Uzonyi Kiss 2009: 125; Misad 2014: 124, 2016a: 475, 2017: 38):

- (4) A magyar nyelvterületen a mai szakirodalomban tíz nagy nyelvjárási régiót különítenek el: a nyugat-dunántúli, a közép-dunántúli–kisalföldi, a dél-dunántúli, a dél-alföldi, a palóc, a Tisza–Körös-vidéki, az északkeleti, a mezőségi, a székely és a moldvai nyelvjárási régiót (Uzonyi Kiss – Csicsay 2012: 70).

Ezt követően mindkét vizsgált tankönyv felsorolja a Szlovákia területén beszélt magyar nyelvjárásokat. Az alapiskolai a magyar nyelvjárásokat bemutató tananyagrészből kiindulva a következőképpen:

- (5) Szlovákia területén három magyar nyelvjárás ismert: dunántúli (ez a csallóközi nyelvjárása), palóc (a Vág/Váh² folyótól a Hernád/Hornád folyóig), északkeleti (Szlovákia legkeletibb része) (Bolgár – Bukorné Danis 2012: 21).

A középiskolai segédlet ugyan ebben az esetben is a magyar nyelvjárások legújabb csoportosítására épül, a közép-dunántúli–kisalföldi nyelvjárási régióba tartozó nyelvjárásokat illetően azonban – valószínűleg azért, mert ezt a kérdést a magyarországi forrástan-
könyv már nem tárgyalja – egy régebbi felosztást követ:

- (6) A közép-dunántúli–kisalföldi nyelvjárás további csoportokra oszlik, ezek a csallóközi, a mátyusföldi és a szigetközi nyelvjárás vagy aldialektus³ (Uzonyi Kiss – Csicsay 2012: 70).

Konkrét nyelvjárási jelenségekkel csak a középiskolai tankönyv foglalkozik, elsőként a köznyelv és a nyelvjárások közötti hangtani eltérésekre hívja fel a figyelmet⁴:

- (7) A hangtani jelenségek között a magánhangzók körében előforduló eltérések a jelentősebbek. A hangok színe eltérhet a köznyelvitől. A palócban az *á* hangot ajakkerekítésesen, az *a* hangot ajakréselesen ejtik: *kãtonã, hãrom, ãpam* (Uzonyi Kiss – Csicsay 2012: 69).

A segédlet ezt követően a jelentés szerinti tájszókat értelmezi, a példákat azonban ezúttal sem a szlovákiai magyar, hanem – a magyarországi forrástan-
könyv nyomán – a romániai magyar nyelvjárásokban előforduló jelentésekből válogatja (vö. Uzonyi Kiss 2009: 125):

2 Egy hatályos miniszteri rendelet szerint a nemzetiségi iskolák számára készült tankönyvekben a földrajzi neveket az adott nemzetiség nyelvén kívül államnyelven is közzé kell tenni, mégpedig az előfordulás helyén (vagyis folyó szövegben is), továbbá a kérdéses tananyagot követő vagy a tankönyv végén közölt kétnyelvű szójegyzékben is.

3 Az újabb dialektológiai munkák a közép-dunántúli–kisalföldi nyelvjárástípusnak két nyelvjáráscsoportját különböztetik meg: a csallóközi-szigetközit és az észak-dunait (Kiss 2003).

4 A vonatkozó példaszavak nyelvjárási fonémáit illetően a tankönyv nem az adekvát jelölésmódot alkalmazza.

- (8) Jelentés szerinti tájszavakról akkor beszélünk, ha ugyanazon a szón vidékenként mást értenek. Pl.: *cseléd* (Biharban családhoz tartozó gyermek), *harisnya* (Székelyföldön a férfiak fehér gyapjú nadrágja), *torzsa* (Kalotaszegen ádámcsutka) (Uzonyi Kiss – Csicsay 2012: 70).

A nyelvjárási jelenségek feltárása a tulajdonképpeni tájszavak leírásával zárul. A példákat illetően a tankönyv ez alkalommal a szlovákiai magyar nyelvjárásokra jellemző tájszókat is feltüntet:

- (9) Tulajdonképpeni tájszavakról akkor beszélünk, ha egészen más hangsor jelöl egy fogalmat, mint a nyelvterület többi részén. A köznyelvi *kukorica* egyes vidékeken *tengeri*, máshol *törökbúza*; a *metélttészta* nevezhetik *csikmáknak*; a döntésképtelen emberre Csallóközben a *tapitnya*, a mosatlan edényre a *rékas* szót használják (Uzonyi Kiss – Csicsay 2012: 70).

A vizsgálat a tankönyvek nyelvjárási fejezetéhez kapcsolódó feladatokra is kiterjedt, mely szerint mindkét segédlet két-két vonatkozó feladatot tartalmaz.

Az alapiskolai első feladat felszólítja a tanulókat, hogy keressék meg Szlovákia térképén a tananyagban bemutatott három szlovákiai magyar nyelvjárási területet, majd – valószínűsíthetően csupán igenlő vagy nemleges választ várva – a következő kérdést teszi fel:

- (10) Elgondolkoztatok-e már azon, miért néznek ránk értetlenül az eladók bármelyik magyarországi boltban, ha *tyepláki szúpravát*, *kofolát*, *horcsicát*, *párkit*, *cselenkát*, *hranolkit*, *zmiziket*, *szpacákat*, *rukszákot* stb. kérünk, vagy az autóbuszon kijelentjük, hogy nincs *preukazunk*, *preukázskánk*?⁵ (Bolgár – Bukorné Danis 2012: 22)

A következő, tartalmát tekintve elsődlegesen a kontaktusváltozatokhoz kötődő, purista szemléletet közvetítő feladat így hangzik az alapiskolai segédletben:

- (11) Keressetek hasonló⁶ szavakat, melyeket a környezetetekben helytelenül használnak, majd írjátok le helyes magyar megfelelőjüket! (Bolgár – Bukorné Danis 2012: 22)

5 Egy szlovákiai magyar tannyelvű iskolákban végzett vizsgálat során kiderült, hogy a megkérdezett alapiskolai kilencedikes, illetve középiskolai másodikos tanulók mindegyike (100%) a felsorolt kölcsönszavak közül csupán a *horčica* közmagyar megfelelőjét ('mustár') ismeri. A *zmizik* magyar nevét ('hibajavító toll') egyikük sem tudja (0%); a *cselenka* ('homlokpánt'), *szpacák* ('hálósák') és *rukszák* ('hátizsák') magyar megfeleltetését 20–25% közötti, a többi kölcsönszóét pedig 40–60% közötti arányban ismerik. (A *kofola* kakuktkojásnak számít a sorban: egy kólaszerű, eredetileg cseh gyártmányú, de Szlovákiában is árusított üdítőital márkanéve, szóalkotási módját tekintve mozaikszó.)

6 „Hasonló” szavak alatt az előző gyakorlatban felsorolt, a szlovákiai magyarok mindennapi nyelvhasználatában rendszeresen előforduló *tyepláki szúprava*, *kofola*, *horcsica*, *párki* stb. közvetlen kölcsönszavakat érti a tankönyv.

A középiskolai tankönyv is hasonló jellegű feladatokat rendel a nyelvjárások tanyanyag-részhez. Közülük az első arra szólítja fel a tanulókat, hogy állapítsák meg a *bátyó, szeker, törüközö, apáméknál megyünk, bögü, csipekedeik, csömcög, okosabb az öccsitül* nyelvjárási alakulatok és köznyelvi megfelelőik közötti eltéréseket; míg a másik arra buzdítja őket, hogy gyűjtsenek a saját nyelvjárási területükre jellemző kifejezéseket, és adják meg ezek köznyelvi megfelelőjét (Uzonyi Kiss – Csicsay 2012: 70).

3. A kontaktusváltozatok szemléltetése a vizsgált tankönyvekben

Az a tény, hogy a magyar tannyelvű alap- és középiskolába járó tanulók kétnyelvű beszélőközösségben élnek, ahol anyanyelvként egy, a többségi nyelv hatása alatt álló kontaktusváltozatot sajátítanak el, s a magyar nyelvű beszédhelyzetekben ezt is használják, a vizsgált tankönyvekben inkább csak kivételesen – akkor is eltérő szemléleteket követve – tükröződik (vö. Lanstyák 1993: 69, 1996: 11; Simon 1996: 22; Kožík 2004: 102–103; Misad 2009: 147, 2011: 182, 2014: 117, 2015: 80–81, 2016a: 476, 2016b: 9, 2016c: 60, 2017: 39; Vančo 2013: 33–34).

Az alapiskolai anyanyelvi nevelés kerettantervének tartalmi követelményei között egyetlen kétnyelvűséggel kapcsolatos alapfogalom sem szerepel (vö. W1), s az anyanyelv-tankönyvek sem tartalmazzak a témához köthető szövegrészt vagy utalást.

A középiskolai követelményrendszerben is csupán egy vonatkozó kulcsfogalom található: a magyar–szlovák kétnyelvűség (vö. W2). A fogalomhoz kapcsolódó tananyag-részeket a gimnáziumok és szakközépiskolák első és második osztálya számára készült tankönyvek tartalmazzak.

Az első osztályos tankönyvben a szlovákiai magyar anyanyelvtankönyvek történetében először esik szó a kétnyelvűség mibenlétéről, valamint a jelenséghez kapcsolódó alapfogalmakról, mint például: egyéni és közösségi kétnyelvűség, kiegyenlített és egyenlőtlen kétnyelvűség, hozzáadó és felcserélő kétnyelvűségi helyzet stb. A vonatkozó fogalmakat a segédlet a szlovákiai magyar beszélőközösség számára ismerős szituációk segítségével magyarázza, miközben ráirányítja a figyelmet arra, hogy a nyelveknek – így a tanulók anyanyelvének, a magyaroknak is – több változata van. Az alábbi szövegrész az egyéni kétnyelvűség bemutatására irányul:

- (12) A Bodrogközben élő mérnök ismeri a helyi magyar nyelvjárást, de a szlováknak nagy valószínűséggel csak a köznyelvi változatát sajátította el. Otthon a családban magyarul beszél, viszont szlovák egyetemet végzett, ezért a munkájával kapcsolatos szak kifejezéseket elsősorban szlovákul ismeri. Mérnökünk mind a két nyelvet használva kiválóan elboldogul az életben, bár olykor a szlovákban ragozási hibát vét, a magyarországi kollégákkal beszélve pedig esetleg megértési problémái vannak (Misad–Simon–Szabó Mihály 2009: 26).

A tankönyv a közösségi kétnyelvűség fogalmát is a választott szemlélethez igazodva értelmezi:

- (13) A kétnyelvű közösség állandó kapcsolatban, kontaktusban él egy másik nyelvvel, a nyilvános színtereken sokszor ezt használja. Ezért bizonyos sajátosságok jelennek meg és állandósulnak az általuk beszélt nyelvváltozatokban, s a gyermekek is ezt az ún. kétnyelvű anyanyelvváltozatot sajátítják el. Így például a szlovákul még nem beszélő gyerek is *nanuk*-ot vesz az üzletben, nem jégkrémet, és ha beteg, akkor nem az orvosi ügyeletre, hanem a *készültségre* viszik (Misad–Simon–Szabó Mihály 2009: 26).

A szlovákiai magyarok nyelvhasználatával foglalkozó tananyagrészt az első osztályos tankönyv a kódváltás, közvetlen kölcsönszó, tükörszó, jelentéskölcsönzés fogalmakra építi. A tananyag szerkezeti felépítésének egyik célja bizonyíthatóan az, hogy a tanulók megértsék, miért tér el anyanyelvük általuk használt kontaktusváltozata a köznyelvi nyelvváltozattól:

- (14) A magyar nyelv korlátozott használatának egyik legjellemzőbb következménye, hogy a beszélők bizonyos dolgok, fogalmak magyar nevét nem ismerik. Ezért előfordul, hogy a többségi nyelvből *átveszik azt az elemet, amelynek a magyar megfelelője nem jut az eszükbe. Ha átmeneti az adott kontextusra korlátozó elem átvétele, akkor kódváltásról beszélünk* (Misad–Simon–Szabó Mihály 2009: 28).

A tankönyv a továbbiakban párhuzamot von a kódváltás és a közvetlen kölcsönszavak között, majd az utóbbiak használatát illetően rámutat a nyelvművelők által gyakran hangoztatott elmarasztaló vélekedésekre is:

- (15) [...] a *párki, zsuvacska, monterka, csinzsák közvetlen kölcsönszavakra figyelnek fel leginkább az egynyelvűek, és ezek használatát bírálták-bíralják a nyelvművelők leginkább, igénytelenséggel, kényelemmel vádolva a beszélőket [...]* (Misad–Simon–Szabó Mihály 2009: 28).

A segédlet a szlovák hatás olyan kevésbé feltűnő sajátosságaival is foglalkozik, melyeket a szlovákiai magyar beszélők többsége rendszerint fel sem ismer. A többségi megnevezés szemantikai és formai jegyeit mutató tükörszavak és tükörkifejezések (pl.: szl. *náplň práce* → szm. *munkatöltet*, mm. *munkaköri leírás* stb.); a magyarországi köznyelvi nyelvváltozattól kiavult idegen eredetű szavak (pl.: szl. *inventúra* → szm. *inventúra*, mm. *leltár*); a jelentéskölcsönzések (pl.: szl. *diéty* → szm. *diéta* 'napidíj' jelentésben, mm. *napidíj* stb.⁷),

7 A rövidítések feloldása: szl. = szlovák, szm. = szlovákiai magyar, mm. = magyarországi.

a szlovákos nyelvtani szerkezetek (pl.: szl. členský príspevok → szm. *tagsági díj*, mm. tagdíj stb.) fogalmának meghatározását minden esetben kifejtő magyarázat, illetve gazdag példagyűjtemény (vö. Misad 2014: 125, 2016a: 477–478, 2016c: 63–64, 2017: 40–41), pl.:

- (16) Egyes esetekben más társalgási fordulatokat használunk, mint a magyarországiak. Ha valakit felhívunk telefonon, és azt mondjuk, Nagy Józseffel szeretnék beszélni, Magyarországon az illető így válaszol: Nagy József vagyok. Nálunk viszont a szlovák szokásnak (Pri telefoné.) megfelelően sokszor ez a válasz hangzik el: A telefonnál (Misad–Simon–Szabó Mihály 2009: 29).

A szlovákiai magyar beszélők nyelvhasználatára jellemző jelenségek némelyikével a második osztály számára készült középiskolai tankönyv is foglalkozik, szemlélete azonban különbözik az első osztályosétól. A magyar szókészlet változása című tananyagrészen a fentebb ismertetett alapfogalmak közül mindössze a kölcsönszavakat említi, melyek használatát nyelvhelyességi, illetve fordítási hibának minősíti (vö. Misad 2016a: 478, 2016c: 63, 2017: 41):

- (17) Kölcsönszavak – kisebbségi (nemzetiségi) csoportok körében használatosak. Anyanyelvünkbe belekeverednek az államnyelv, esetünkben a szlovák nyelv egyes kifejezései. Ennek főleg két fajtáját ismerjük:
- direkt kölcsönszavak – *botaszki, tyepláki, horcsica, párki, spekacski, hranolki, bandaszka, nanuk...*
 - tükörfordítások – rosszul lefordított kifejezések⁸: *műszaki igazolvány – forgalmi engedély; autóiskola – autós iskola (sic!); természetiskola – erdei iskola; naftakályha – olajkályha...* (Uzonyi Kiss – Csicsay 2012: 72)

Feladatok csak az első osztályos tankönyvben kapcsolódnak a kétnyelvűség témaköréhez. Közülük az első felhívja a tanulók figyelmét a Termini Kutatóhálózat honlapjára, melyen a kisebbségben élő magyar beszélőközösségek nyelvhasználatát érintő kutatásokról tájékozódhatnak, valamint a Ht szótár fontosságára (vö. Misad 2016a: 478, 2016c: 64, 2017: 41):

- (18) Nézzétek meg a Termini Kutatóhálózat honlapját (<http://ht.nytud.hu>)!
- a) Olvassátok el, milyen kutatások folynak a kisebbségi magyarok nyelvhasználatáról!
 - b) A Ht szótár rovatban rákereshetünk a Kárpát-medencei kisebbségi magyarok által használt sajátos szavakra. Keressétek meg a *skopka, konyhalinka, tunel*,

8 Hasonló „rosszul lefordított kifejezés”-eket a tankönyv standard példaként közöl a Szófajtan című fejezet helyesírási részében, pl.: *Párkányi Városi Hivatal, Galántai Városi Hivatal* (Uzonyi Kiss – Csicsay 2012: 96–97), miközben a *városi hivatal* megnevezés ebben az esetben a szlovák *mestský úrad* szó szerinti fordításából keletkezett, melynek magyarországi megfelelője a *polgármesteri hivatal*.

blokk, poliklinika szavakat! Ezek közül melyiket használják más régióban is? (Misad–Simon–Szabó Mihály 2009: 30)

A második gyakorlat szerint a tanulóknak a kétnyelvű magyar közösségek nyelvhasználatában előforduló szavakat, kifejezéseket kell keresniük a magyar nyelv szótáraiban:

- (19) [...] Keressetek ilyen szavakat a Magyar értelmező kéziszótárában (2. kiadás, 2003) vagy az Értelmező szótár⁺ kiadványban (főszerkesztő: Eöry Vilma, Tinta Kiadó, Budapest, 2007)! (Misad–Simon–Szabó Mihály 2009: 30)

4. Összegzés

A tanulmány a területi nyelvváltozatok és a kontaktusváltozatok megjelenítését vizsgálja szlovákiai magyar tannyelvű alap- és középiskolák számára készült anyanyelv-tankönyvekben.

A kutatás eredményei arról tanúskodnak, hogy a nyelvjárások tekintetében a tankönyvek szinte kizárólagosan csak elméleti tudnivalókat közvetítenek, mellyel azt sugallják a többnyire nyelvjáráson szocializálódott tanulóknak, hogy a dialektusok anyanyelvük részei ugyan, de nem érdemes bővebben foglalkozni velük, elég, ha meg tudják fogalmazni a definíciójukat, és ismerik a felosztásukat.

A tanulók által beszélt kontaktusváltozatokkal és ezek jellegzetességeivel a vonatkozó segédletek közül átfogóan csupán a gimnáziumok és szakközépiskolák első osztálya számára készült szociolingvisztikai szemléletű tankönyv foglalkozik, mely a nyelvi változatosság kérdését ebben az esetben is a korszerű felfogásokhoz igazodva szemlélteti: elismeri és támogatja a köznyelvi nyelvváltozat elsajátításának fontosságát, ugyanakkor szükségesnek tartja, hogy a tanulóknak tudatosuljon a kontaktusváltozatok stílusértéke és használati köre. A második osztályos középiskolai tankönyv – negatív sztereotípiákat követve – mindössze a kölcsönszavak fogalmát értelmezi, miközben némelyekre nyelvhelyességi hibaként, másokra rosszul lefordított kifejezésként tekint.

Források

Bolgár Katalin – Bukorné Danis Erzsébet 2012. *Magyar nyelv az alapiskola 9. osztálya és a nyolcosztályos gimnázium 4. osztálya számára. Maďarský jazyk pre 9. ročník základnej školy a 4. ročník gymnázia s osemročným štúdiom s vyučovacím jazykom maďarským*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

Misad Katalin – Simon Szabolcs – Szabó Mihály Gizella 2009. *Magyar nyelv a gimnázium és szakközépiskolák 1. osztálya számára. Maďarský jazyk pre 1. ročník gymnázií a stredných odborných škôl s vyučovacím jazykom maďarským*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

- Uzonyi Kiss Judit – Csicsay Károly 2012. *Magyar nyelv. Tankönyv a gimnáziumok és a szakközépiskolák II. osztály számára. Maďarský jazyk. Učebnica pre II. ročník gymnázií a pre II. ročník stredných odborných škôl*. Bratislava: Vydavateľstvo TERRA.
- Uzonyi Kiss Judit 2009. *Magyar nyelv a 9. évfolyam számára*. Celldömölk: Apáczai Kiadó.

Irodalom

- Kiss Jenő (szerk.) 2003. *Magyar dialektológia*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Kiss Jenő 2006. Nyelvjárások, regionális nyelvváltozatok. In: Kiefer Ferenc (főszerk.): *Magyar nyelv*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 517–548.
- Kožík Diana 2004. A határon túli magyar anyanyelvoktatás helyzete és problémái. A szlovákiai magyar anyanyelvoktatás középiskolai magyarnyelv-tankönyvekben megjelenő nyelvváltozatok tükrében. In: Szabó Géza – Molnár Zoltán – Guttmann Miklós (szerk.): *Emberközpontúság a magyar nyelv oktatásában és kutatásában. A Berzsényi Dániel Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszékének Kiadványai VI*. Szombathely: Berzsényi Dániel Főiskola. 100–105.
- Lanstyák István 1993. Nyelvművelésünk kétségei és vétségei. *Irodalmi Szemle* 36: 58–69.
- Lanstyák István 1996. Anyanyelvi nevelés a határon innen és túl. In: Csernicskó István – Váradi Tamás (szerk.): *Kisebbségi magyar iskolai nyelvhasználat. A 8. Élőnyelvi Konferencia előadásai*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 11–15.
- Misad Katalin 2009. *Nyelvi kontaktusok. Szlovákiai magyar vonatkozású alkalmazott nyelvészeti tanulmányok*. Dunaszerdahely: Lilium Aurum.
- Misad Katalin 2011. Az anyanyelvi nevelés problémái a szlovákiai magyar tannyelvű oktatási intézményekben. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények* 6/1: 175–184.
- Misad Katalin 2014. A kétnyelvűség aspektusának vizsgálata a szlovákiai magyar tannyelvű középiskolák anyanyelvtankönyveiben. In: Lőrincz Julianna – Simon Szabolcs – Török Tamás (szerk.): *Odbornosť a metodické otázky učebníc – Zborník z medzinárodného sympózia o výskume učebníc. Az anyanyelvoktatás dokumentumainak szakmai, módszertani vizsgálata. A Selye János Egyetem TKK Mai Magyar Nyelvi Tanszékén működő Varialógiai Kutatócsoport 2013–2014-es nemzetközi szimpóziumokon elhangzott előadásainak gyűjteményes kötete*. Komárom: Selye János Egyetem. 117–128.
- Misad Katalin 2015. A kétnyelvűség aspektusának vizsgálata a szlovákiai magyar tannyelvű középiskolák anyanyelvtankönyveiben. In: Zimányi Árpád (szerk.): *A tudományoktól a művészetekig. Az Eszterházy Károly Főiskola Bölcsészettudományi Karának tanulmánygyűjteménye a Magyar Tudomány Ünnepe 2014-es előadásaiából*. Eger: Líceum Kiadó. 72–83.
- Misad Katalin 2016a. *A nyelvi változatosság szemléltetése szlovákiai magyar anyanyelvtankönyvekben*. In: Czetter Ibolya – Hajba Renáta – Tóth Péter (szerk.): *VI. Dialektológiai Szimpózium. Szombathely, 2015. szeptember 2–4*. Nyitra, Szombathely:

- Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ – Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara – Szlovákiai Magyar Akadémiai Tanács. 473–480.
- Misad Katalin 2016b. A nyelvváltozatok megjelenítése a szlovákiai magyar anyanyelvtankönyvekben. *Acta Academiae Agriensis. Sectio Linguistica Hungarica* XLIII: 5–15.
- Misad Katalin 2016c. A kétnyelvűség kérdéskörének megközelítése a szlovákiai magyar tannyelvű középiskolák Magyar nyelv c. tankönyveiben. In: Misad Katalin – Csehy Zoltán (szerk.): *Nova Posoniensia VI. A pozsonyi magyar tanszék évkönyve. Zborník Katedry maďarského jazyka a literatúry FF UK*. Pozsony: Szenczi Molnár Albert Egyesület – Kalligram Kiadó. 56–74.
- Misad Katalin 2017. A nyelvváltozatok bemutatása a szlovákiai magyar tannyelvű iskolák anyanyelvtankönyveiben. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 19: 35–43.
- Simon Szabolcs 1996. Nyelvváltozatok a szlovákiai magyar tannyelvű középiskolák számára írt magyar nyelv-könyvekben. In: Csernicskó István – Várad Tamás (szerk.): *Kisebbségi magyar iskolai nyelvhasználat. A 8. Élőnyelvi Konferencia előadásai*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 18–27.
- Vančo Ildikó 2013. Anyanyelv és nyelvtanoktatás kisebbségben. In: Ruda Gábor – Szabómihály Gizella (szerk.): *Nemzeti identitás a nemzetiségi iskolák tankönyveiben. Obraz národa a identita v učebniciach pre národnostné školy*. Pilisvörösvár, Dunaszerdahely, Nyitra, Esztergom, Komárom: Muravidék Baráti Kör Egyesület – Gamma Egyesület – Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara – Pázmány Péter Katolikus Egyetem Vitéz János Kar – Selye János Egyetem. 26–37.

Internetes hivatkozások

- W1 = Štátny vzdelávaci program. Maďarský jazyk a literatúra. (Vzdelávacia oblasť: jazyk a komunikácia). ISCED 2. http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/2stzs/isced2/vzdelavacie_oblasti/madarsky_jazyk_literatura_isced2.pdf (2019. 02. 04.)
- W2 = Štátny vzdelávaci program. Maďarský jazyk a literatúra. (Vzdelávacia oblasť: jazyk a komunikácia). ISCED 3A. http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/gymnazia/vzdelavacie_oblasti/madarsky_jazyk_literatura_isced3a_titul.pdf (2019. 02. 04.)